

ความปวดหลังผ่าตัดเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนต้องทนจริงหรือ ?

รศ.พญ.วิมลลักษณ์ สนั่นศิลป์

ภาควิชาวิสัญญีวิทยา

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

เป็นการเข้าใจผิดที่เดียวถ้าท่านคิดว่า ท่านจำเป็นต้องทนทุกข์ทรมานจากความปวดที่เกิดจากแผลผ่าตัด เพราะมีวิธีระงับปวดหลายอย่างที่ช่วยท่านได้ ข้อดีของการระงับปวดหลังผ่าตัด คือทำให้ท่านหายใจได้ลึกขึ้น ไอนี้ดีขึ้น ฟันตัวเร็ว รู้สึกสบาย และยังช่วยป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากการที่มีความปวดอยู่นานด้วย

วิธีระงับปวดหลังผ่าตัดมีอยู่หลายวิธี เช่น ฉีดยาเข้าหลอดเลือดดำ ฉีดยาเข้ากล้ามเนื้อที่ต้นแขนหรือต้นขา ให้ยาแก้ปวดร่วมกับยาชาเข้าไขสันหลังตั้งแต่อ่อนผ่าตัด หรือวิธีรับประทานยา ยาที่ใช้ในการระงับปวดมีความปลอดภัยสูง ประโยชน์จากยาที่ทำให้หายปวดมีมาก ท่านไม่จำเป็นต้องกลัวเรื่องการติดยา

อีกทั้งยังมีวิธีระงับปวดอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นอีก เป็นวิธีระงับปวดแบบพิเศษ ซึ่งท่านสามารถปรึกษากับวิสัญญีแพทย์ที่มาเยี่ยมท่านก่อนผ่าตัด เพื่อพิจารณาเลือกวิธีที่เหมาะสมกับการผ่าตัดของท่าน ได้แก่ การให้ยาทางช่องเหนือไขสันหลัง (Epidural block) และทางช่องน้ำไขสันหลัง (Spinal block)

การให้ยาชาเพื่อระงับปวดเฉพาะส่วนแขนหรือขา (Peripheral nerve block) การใช้วิธีพีซีเอ (Patient-Controlled Analgesia, PCA) ให้ยาทางหลอดเลือดดำ และวิธีพีซีอีเอ (Patient-Controlled Epidural Analgesia, PCEA) ให้ยาทางช่องเหนือไขสันหลัง

การให้ยาทางช่องเหนือไขสันหลัง ทำได้โดยการให้ยาทางสายเล็ก ๆ ที่คาไว้ที่หลังของท่าน วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ได้ผลมากที่สุดสำหรับการผ่าตัดใหญ่ที่อาจมีอาการปวดอยู่นาน ทั้งนี้แพทย์จะเป็นผู้พิจารณาว่าวิธีนี้เหมาะสมกับท่านหรือไม่

ผลข้างเคียงของวิธีนี้ บางคนอาจรู้สึกหน้าชาหรือขาชาาระหว่างได้รับยากี้ได้ เนื่องจากยาที่ใช้เป็นยาชาจาง ๆ หากมีอาการดังกล่าว ขอให้แจ้งแพทย์ทราบ เพื่อปรับขนาดยาให้เหมาะสม

ภาวะแทรกซ้อนอื่น ที่มีโอกาสเกิดได้แต่น้อยมาก เช่น การติดเชื้อ หรือ อาจมีเลือดออกในช่องไขสันหลัง เป็นต้น ดังนั้น ถ้าท่านมีอาการกดเจ็บที่หลังตรงตำแหน่งที่ใส่สายไว้ หรือมีขาอ่อนแรง ขอให้ท่านรีบแจ้งแพทย์หรือพยาบาล ปัญหาทั้งสองอย่างนี้ ถ้าทราบได้เร็วและให้การแก้ไขทันที่ ก็สามารป้องกันอาการรุนแรงที่จะเกิดตามมาได้

การให้ยาชาเฉพาะส่วนแขนหรือขา อาจเป็นการฉีดยาชาครั้งเดียวตั้งแต่ในท้องผ่าตัด หรือ การให้ยาชาอย่างต่อเนื่องรอบเส้นประสาทที่ไปเลี้ยงบริเวณแผลผ่าตัดผ่านทางเครื่องให้ยา

ผลข้างเคียงของวิธีนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการให้ยาชา จึงทำให้เกิดการชาหรืออ่อนแรงได้ ให้แจ้งแพทย์ เพื่อปรับขนาดยาให้เหมาะสม หรืออาจเกิดอาการของระดับยาชาในเลือดสูง เช่น ชมปาก ตาลาย โปรดแจ้งแพทย์เช่นกัน

การใช้พีซีเอ (PCA) หรือ พีซีอีเอ (PCEA) เป็นวิธีที่ท่านสามารถระงับความปวด โดยเป็นผู้กดปุ่มปล่อยยาให้ตัวเอง จากเครื่องมือพิเศษที่แพทย์เป็นผู้ตั้งเครื่องกำหนดขนาดยาให้ท่าน

หลักการใช้คือ “เริ่มปวดก็กดปุ่ม ไม่ปวดไม่ต้องกด” ยาที่ปล่อยออกมาแต่ละครั้งจะมีขนาดน้อย หลังจากกดปุ่ม 1 ครั้ง ให้รอสักครู่ ถ้าอาการยังไม่ดีขึ้น ให้ท่านกดปุ่มได้อีก ไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้ารู้สึกว่ากดหลายครั้งแล้วยังไม่หายปวด ให้บอกพยาบาลได้

ข้อสำคัญคือ ห้ามให้ผู้อื่นกดปุ่มให้ เพราะตัวท่านเองเท่านั้นที่จะทราบว่าท่านต้องการยาหรือไม่

ผลข้างเคียง อาจเกิดจากยาที่ใช้ บางคนมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน หรือคันตามตัวเหมือนมีอะไรไต่ หรือมีอาการชาจากยาชาที่ได้ทางสายที่คาไว้ที่หลัง ขอให้แจ้งแพทย์หรือพยาบาล เพื่อแก้ไขอาการข้างเคียงที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ทีมแพทย์และพยาบาลทุกท่านได้ร่วมมือกันพยายามทำให้คนไข้หลังผ่าตัดปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนในปี 2549 ได้ตั้งทีมพิเศษขึ้นมา เรียกว่าหน่วยระงับปวดเฉียบพลันหลังผ่าตัด (Acute Pain Service หรือเรียกย่อว่า APS) สังกัดภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล โดยเป็นทีมของวิสัญญีแพทย์และพยาบาล ที่ให้การดูแลเรื่องปวดหลังการผ่าตัดโดยเฉพาะ รวมถึงความปวดหลังจากอุบัติเหตุที่ไม่ได้ผ่าตัดด้วย เช่น กระดูกซี่โครงหัก หากได้รับการแจ้งปรึกษา เพื่อให้ท่านได้รับการระงับปวดที่ดี และปลอดภัยที่สุด ท่านสามารถขอรับบริการระงับปวดหลังผ่าตัดได้ โดยแจ้งความประสงค์กับแพทย์ที่ดูแลท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการปรึกษาหน่วย APS ล่วงหน้า